

ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARIDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH

Zarina Fayziyeva Otabek qizi

Annotatsiya: Ta'lim uzoq davom etadigan jarayon bo'lib, uning sifati darsda qo'llanilgan metodlarga bog'liq. Darsning mazmunli o'tishi, unda qanday metodlardan foydalanilgani va natijaga erishilgani o'qituvchining mahorati, bilim darajasini belgilaydi. Mazkur maqolada ona tili va adabiyot darslarida foydalanishga tavsiya etiladigan interfaol metodlardan namunalar keltirilgan.

Аннотация: Обучение – это длительный процесс, качество которого зависит от методов, используемых на уроке. Содержательный ход урока, используемые на нем методы и достигнутые результаты определяют мастерство и уровень знаний учителя. В данной статье представлены примеры интерактивных методов, рекомендуемых к использованию на уроках родного языка и литературы.

Abstract: Education is a long-term process, the quality of which depends on the methods used in the lesson. The meaningful course of the lesson, the methods used in it and the results achieved determine the teacher's skill and level of knowledge. This article presents examples of interactive methods recommended for use in mother tongue and literature classes.

Kalit so'zlar: interfaol usullar, ona tili, adabiyot darslari, o'quvchilarning faolligi, tilni bilish, tanqidiy fikrlash, madaniy tushunish, innovatsion texnologiya, charxpalak, taqdimot usuli, tanlash, ixtiyoriy, bajarish, majburiy, imkoniyat, metod, texnologiya

Ключевые слова: интерактивные методы, родной язык, уроки литературы, деятельность учащихся, знание языка, критическое мышление, культурное понимание, инновационная технология, чаршпалак, метод презентации, выбор, факультативный, исполнение, обязательный, возможность, метод, технология.

Key words: interactive methods, native language, literature lessons, students' activity, language knowledge, critical thinking, cultural understanding, innovative technology, charxpalak, presentation method, choice, optional, performance, mandatory, opportunity, method, technology

Kirish:

Ona tili va adabiyot darslari o'quvchilarning til ko'nikmalarini, madaniy tushunchalarini, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda hal qiluvchi o'rin tutadi. Ushbu darslarning samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilar tobora ko'proq o'quvchilarni o'quv jarayoniga faol jalb qiladigan interfaol usullarga murojaat qilmoqdalar. Ushbu maqola ona tili va adabiyot darslarida qo'llaniladigan turli

interfaol usullar, ularni amalga oshirish va o'quvchilarning bilim olish natijalariga ta'sirini o'rganishga qaratilgan.

Natijalar:

Ona tili va adabiyot darslarida interfaol usullarning joriy etilishi istiqbolli natijalarni ko'rsatdi. O'quvchilar munozaralarda faol ishtirok etadilar, yaxshilangan til bilimlarini namoyish etadilar va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Interfaol o'qishlar va multimedia taqdimotlari tushunish va madaniy tushunishni kuchaytiradi. Rol o'ynash va hikoya qilish faoliyati o'quvchilarda ijodkorlik va empatiyani rivojlantiradi.

Shuni ta'kidlash muhimki, «Ona tili va adabiyot» darslariga noan'anaviy darslarni olib kirish va uni ta'lim mazmuniga singdirish, dars o'tishning yangi-yangi usullarini topish Davlat ta'lim standartlari talablarini bajarishga zamin yaratadi. Inson shaxsini har tomonlama kamol toptirish, o'sib kelayotgan yosh avlodda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini uyg'otishda, milliy tilga, o'z xalqining an'analariga iftixor hissini kamol toptirishda «Ona tili va adabiyot» darslarining o'rni beqiyosdir. Shuningdek, hozirgi davrda XXI asr pedagogidan nafaqat nazariy bilim balki shu bor bilimni o'quvchilar ongiga samaraliroq usullar orqali yetkazish, berilgan bilimning oson, puxta va tez o'zlashtirilishiga zamin yaratish, o'quvchilar ongida mantiqiy fikrlash, ijodkorlik va ravonlikni shakllantirish ham talab etilmoqda. Albatta bunday vazifalar innovatsion texnologiyalar, turli xil interaktiv o'yinlar orqali amalga oshiriladi. Demak, endi o'qituvchidan an'anaviy darsdan noan'anaviy darsga o'tish talab etiladi: Noan'anaviy darsning asosiy yo'nalishlari: a) o'quvchilarga mustaqil fikr yuritishni o'rgatish; b) o'quvchi fikrini bir nuqtaga jamlash; d) o'quvchilarda fan asoslari, yutuqlari to'g'risida aniq tushuncha hosil qilish; e) olgan bilimlarini amaliyotda qo'llash va boshqalarga o'rgatish va hokazo.

Noan'anaviy darslarni tashkil etishda interfaol metodlar muhim bo'g'in hisoblanadi. Ular o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro faol munosabatlarida tashkil etiladigan mashg'ulot turidir. Bunda o'qituvchi va o'quvchi o'zaro hamkorlikda ishlaydi. Fikrlar to'qnashuvi yuzaga keladi. O'quvchining erkin fikrlash jarayoni yangi pog'onaga ko'tariladi. O'qituvchi shu tarzda o'quvchilarni faollashtiradi, o'zlashtirishi past o'quvchilar dunyoqarashi va tafakkurini boyitib boradi. Ta'lim uzoq davom etadigan jarayon bo'lib, uning sifati darsda qo'llanilgan metodlarga bog'liq. Darsning mazmunli o'tishi, unda qanday metodlardan foydalanilgani va natijaga erishilgani o'qituvchining mahorati, bilim darajasini belgilaydi. Darsda metodlar to'g'ri tanlansa, maqsadga tez va oson erishiladi. Interfaol metodlarni tanlash har bir darsning didaktik maqsadidan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi. Bu esa o'qituvchidan har doim bir xil usulda emas, dars mavzusiga mos metodlar asosida dars o'tishni talab etadi. Buning uchun o'qituvchi doimo o'z ustida ishlashi, bilim va kasbiy malakasini oshirib borishi, ilm-fan yangiliklaridan xabardor bo'lishi va o'z faoliyatida ulardan samarali

foydalanishi lozim. O'qituvchi bir vaqtning o'zida ijodkor, aktyor va fan bilimdoni bo'lsa, kasbiy mahoratidan kelib chiqqan holda darsning mazmuni, o'quvchilarga yetkazish usul va shakllari, vositalarini oldindan belgilab, mavzuga mos metodni tanlasagina dars samaradorligi yuqori bo'ladi. Ma'lumki, hozirgi kunda interfaol metodlarning yuzdan ortiq turi mavjud bo'lib, ularning aksariyati tajriba-sinovdan o'tib, yaxshi natija bergan. Keng qo'llaniladigan usullar – "Klaster", "Aqliy hujum", "Davom ettir", "Taqdimot", "Blits-so'rov", "Muammoli vaziyat" kabilardan foydalanib, darsda samarali natijalarga erishish mumkin. Darsning o'tilgan mavzuni so'rash qismida "Sinkveyn", "Teskari test", "Aql charxi" metodlarini, yangi mavzuni tushuntirish qismida "Insert", "Pinbord", "Zinama-zina", "Bumerang" texnologiyalarini, mavzuni mustahkamlash qismida "Venn diagrammasi", "Baliq skeleti", "Nima uchun?", "Qanday?", "Konseptual jadval", "Nilufar guli" kabi grafik tashkil etuvchilar hamda "Tushunchalar tahlili", "T-jadval", "Rezyume", "Kungaboqar", "Charxpalak" metodlarini, uyga vazifa berishda "FSMU", "Klaster", "BBXB" metodlarini qo'llash dars samaradorligini ta'minlab, o'quvchilarning bilimni oshirishga yordam beradi. Ona tili va adabiyot darslarida ham yuqorida sanab o'tilgan interfaol metodlardan tashqari "Ha... yo'q", "Ta'rif egasini top", "Men kimman?", "Domino" kabi didaktik o'yinlardan foydalanish mumkin. O'yin vaqtida o'quvchilar o'zini erkin tutadi, bilimni namoyon etgisi keladi. Natijada o'quvchida ishonch, qat'iyat paydo bo'ladi. Munozaraga kirishishni o'rganadi. Fikrini asoslashga odatlanadi. Bunda o'quvchilarning yoshi, bilim darajasi inobatga olinishi lozim.

Ona tili fanidan "Gapning ikkinchi darajali bo'laklari mavzusi o'rganilgandan so'ng o'quvchilarga "Guruhlarda ishlash texnologiyasi" yordamida "Men to'ldiruvchiman!" mavzusida ijodiy matn tuzish beriladi. Ushbu metod yakka tarzda, kichik yoki yakka tartibda, kichik yoki katta guruhlar tomonidan ham amalga oshishi ham mumkin. Mavzu borasidan matn o'quvchilar yordamida taqdim etiladi. Bu texnologiya yordamida o'quvchilarning jamoada ishlash malakalari shakllantiriladi, xotirasi mustahkamlanadi, yozma yoki og'zaki savodxonligi o'stirilib, ijodiy matn yaratish ko'nikmasi yanada mustahkamlanadi. Ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqi va imloviy savodxonligini mustahkamlash niyatida matn yaratish borasidan ko'pgina qiziqarli topshiriqlar taqdim etish mumkin. Shuningdek, "Morfologiya" bo'limini o'tish vaqtida har bir so'z turkumi borasidan grammatik ertak to'qish vazifasi berilsa, o'quvchilarning grammatik savodxonligi yaxshilash bilan birgalikda mantiqiy mushohada qilish qobiliyati takomillashadi, ijodkorligi oshadi. Bugungi kunda innovatsion texnologiyalardan foydalanish sohasidagi muhim yo'nalishlardan biri interfaol ta'lim va tarbiya metodlarini joriy etishdan iborat.

Xulosa

Ona tili va adabiyot darslarida o'quv natijalarini oshirishda interfaol usullar samarali ekanligi isbotlandi. Pedagoglar o'quvchilarga yo'naltirilgan ta'lim muhitini

yaratish uchun ushbu usullarni o'rganish va amalga oshirishda davom etishlari kerak. Interfaol usullarning o'quvchilarning tilni bilishi, tanqidiy fikrlashi va madaniy tushunchasiga uzoq muddatli ta'sirini baholash uchun keyingi tadqiqotlar zarur. Bundan tashqari, o'qituvchilarning interfaol usullarni samarali qo'llash bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish uchun malaka oshirish dasturlarini taklif qilish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rafiyev A. , G'ulomova N. Ona tili va adabiyot (kasb-hunar kollejlari uchun darslik). T. , "Sharq", 2013.
2. Erkaboyeva N. Q. Adabiyot fanidan savol-javoblar to'plami. T. "Navro'z", 2018.
3. Golish L. V. , Fayzullayeva D. M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. T. , "Iqtisodiyot", 2012.
4. "Umumta'lim fanlari metodikasi" jurnali, 1-, 2-, 3-, 4-sonlar, 2018. 5. "Til va adabiyot ta'limi" jurnali, 1-12 sonlar, 2018.
5. "Til va adabiyot ta'limi" jurnali, 1-12 sonlar, 2018.